

РШ44(44кр)
к А55

„Моєму
краю“.

ПОЕЗІЇ

ХРИСТІ АЛЧЕВСЬКОЇ.

КОРОТКИЙ ПАСПОРТ КНИГИ

Шифр РкШ44(44р) ^{A55} Инв. № 2814967

Автор Анжевська, Христина

Назва Моєму краю:
Тіверії.

Місце, рік видання Тернівці, 1914.

Кількість стор. 29, [3] с.

-\\- окр. листів _____

-\\- ілюстрацій _____

-\\- карт _____

-\\- схем _____

Том _____ частина _____ вип. _____

Конволют _____

Примітка: 2.08.2004.
Молд -

ВСЕУКРАЇНСЬКА БІБЛІОТЕКА Ч. 7.

„МОЄМУ
КРАЮ”

ПОЕЗИЇ

ХРИСТІ АЛЧЕВСЬКОЇ.

НАЦІОНАЛЬНА
ПАРЛАМЕНТСЬКА
БІБЛІОТЕКА
УКРАЇНИ

ЧЕРНІВЦІ 1914.

НАКАДОМ РОСТИСЛАВА ЗАКЛИНСЬКОГО.

I.

Мені, здасть ся, все те снилось :
Висока скеля і степи
І гай, і пишная діброва
І знов дитячі, вільні сни...

А в них так щиро і сердечно
Лунав громади рідний спів
І заливався соловейко
В повітрі легкому степів.

І знов сіяли в небі зорі
Над домом тим, де жив колись
Плугатарь ниви молоді,
Де тихі бесіди велись...

І знов душі моєї крила
Зненацька білі одросли,
І з криком щастя полетіла
Я на далекії степи...

І там, де сонце закотилось
Над ясним обрієм степів,
В обіймах волі степової
Розлягся мій свобідний спів !

Се говориться тут про Катеринославщину на Україні. На цій Катеринославщині жив колись той, хто тут прозваний „Плугатарем ниви молодої“. Се був — Борис Грінченко. Яку-ж ниву молоду обробляв він? — Учителюючи в селі Олексієвці, він учив мужицьких дітей грамоті, він складав книжки нашою мовою в таку добу, коли ніхто ще (окрім кількох діячів) не приступався до такої праці, бо за це в Росії людей переслідувано. Нива нашої просвіти, нашої мови, нашої думки, тільки що-йно почала була розвиватися, коли жив Грінченко в тім селі, тому він зветься тут „плугатарем ниви молодої“ (Як один з перших працівників в оцім краї, на оцьому полі.)

За недовгий вік Бориса Грінченка російська Вкраїна все була під владою закону 1876. року; цей закон віддавав приказ не дозволяти на рідній нашій вкраїнській мові діставать газет, журналів і наукових книжок і дозволяв тільки перетримувать в себе коротенькі казочки та оповідання з народнього життя. Аж дперва в 1905. році счинився в Росії заколот, якого злякалося все в правлячих колах і тоді під натиском розбурханих народніх сил, дозволено нам видавати часописі, наукові книжки й журнали (себ-то знищено закон з 1876. р.).

Як був Грінченко ще хлопцем та вчився в середній (реальній) школі (за часи закону 1876. р.), в нього знайдено вкраїнські книжки, прогнано його за це зі школи й узято до тюрми. Ще нераз потім переслідували його урядники; побоювались мабуть вони, що розкаже кому-небудь освічений Грінченко про те, як попали ми під урядницьку владу, та як одібрано в нас московським військом Запорожську Січ, землі наші вільні й рідне слово.....

Перетерпівши багато на своєму віку, захворів Грінченко на груди. Лікарі його послали в теплі, чужоземні краї. Грінченко тоді саме дуже дбав про засноване ним у Києві товариство, — вкраїнську

„Просвіту“ їй при ньому, хворому, звеліли урядовці навіки замкнути, щоб цього товариства не було. Ще й вмерла (трохи раніше) кохана донька Грінченка — Настя, теж узята в неволю (до тюрми) за свої думки. І батько бачив втрату й доньки й товариства українського, як знесилений, знеможений вмирав на півдні....

Степи, де він жив, синіють і доси, як синіли раїни, але в них народилось нове українське життя, викликане Грінченком в діточих розумних голівках його учеників... Діти повиростали й добре пам'ятають, та часто згадують свого вчителя. Опилившись поміж людьми того краю, я відчула живу радість, побачивши, що добре насіння Грінченківського вчення дало гарні наслідки....

II.

Пам'яті Насті Грінченко.

Умерла... гарна, люба квітка,
Хороша й сповнена страждань...
Їй треба вічного спокою,
Не треба сліз їй і зітхань.
Умерти квітці молодою,
Тепла і щастя не діждать
І зникнуть... Боже, де-ж та правда
І звідки серцю сонця ждять?!...

Настя Грінченко — донька Бориса Грінченка була тієї думки, що всі фабрики, заводи, копальні й земля, повинні булиб перейти у власність робітників; за те поліція, уряд, злостились на неї; людей такої думки переслідують і ув'язнюють за ті думки.

Настя Грінченко щиро працювала для свого народу, пишучи українські народні й дитячі книжки, не вважаючи на те, що її молоденька доля все приносила їй горе та сльози. Діставши в кайданах хворобу на груди (сухоти), вона вмерла, маючи 24 років, поперед свого батька (року 1908-го)....

III.

До Михайла Павлика.

Ти серцем сповненим любови
Терпиш за темний нарід свій...
О, клич же юних до віднови,
О, клич же з теміню на бій!
О, сивий Орле, юний духом!
Навчи нас рідний край любить
І нашу долю невблаганну
Ясною й доброю зробить...

Навчи молити ся святині —
— Святині сонця і страждань, —
Навчи терпіть серед пустині
За рій народніх сподівань.
Навчи кайданів не лякатись,
Горіти, тюрми руйнувать,
Любити, вірить, сподіватись,
Життя за волю віддавать!

Михайло Павлик — людина, котра протягом літ 60, всі свої сили кладе на те, щоб книжками й проповідю думок своїх завести кращий лад серед

людей. Нераз сидів він по тюрмах, терпів голод і холод, і тепер ще вболіває душею, чуючи, як у Росії гнітять наших земляків. Кожному селянинові поступовому в Галичині відомо, хто такий Павлик. Разом зі славним одnodумцем своїм, Михайлом Драгомановим, Павлик дуже дбає о те, щоб вільнішими були люди, щоб освіченими поробились селяни-хлібороби, щоб наша Україна цвіла як мак на городі і займала почесне місце в цілком вільній спілці всіх інших європейських народів; щоб було в неї своє самоврядування, своє слово, своя правда...

IV.

На смерть Лесі Українки.

В такі часи, коли в країни
Віднять бажать слово й рух,
Коли в руїни повернути
Воліють серце, мову, дух, —
Скотилась зоря України
В ночі з темніючих небес...
...Не має слів... О чом на світі
Ми вже не діждемо чудес?!

О чом для розпачу страшного
Простору мало на степах,
На дику смерть — нема кайданів,
На горе... — сили у словах?!
О чом громів і власти Бога
Не дано нам в страшну цю мить?!...
...Не дано нам... і тільки змога
Є серце з розпачу розбить!!!

Втрата Лесі Українки для нас, — це — велике, глибоке горе: в її піснях і творах відбивались почування й жаль не тільки нашого краю, але й всіх людей. Вістка про її смерть надійшла в часописях разом з приказом російського міністерства внутрішніх справ зробити дослідження по селах і великих містах, чи є де-небудь українські книгозбірні, товариства, каси, та де саме прилюдно вживають нашої мови для громадських зносин. Це все, звичайно, щоб учинити нові нам шкоди... А Леся Українка повсїгди обурювалась проти всякого утиску й рабства. Вона прославляла мучеників за свій край, його співців, його вбожество. Ось що каже вона про тих, що любили у нас свій народ:

„Були й за гетьманів співці...
Ніхто їх не брав під свою оборону,
Ніхто не спускався з найвищого трону,
Щоб їм уділити хвали,
Чоло не вінчали лавровії віти,
Тернів не скрашали ні злото, ні квіти,
Страждали співці в самоті“

Леся Українка терпіла від тяжкої недуги. А всеж таки глибина її любови до народу перемогла все й ось як вона зверталася часом до неба з молитвою:

„Вволи мою останню волю
Хай з ворогами й я сконаю,
Та дай помститись за недолю,
За сором мій і мого люду!
Дай силу давню на хвилину!“

V.

На Катеринославщині.

Я вранці розкрила віконце на сонце...
О як мені любо, о як мені мило!
Он скеля висока, де гай зеленіє,
І степ необмежний навколо синіє.

Привітно у вікна хатки осміхнулись —
Біленькїї хати села дорогого.
Я шлю їм вітанне з віконечка мого,
А в далечі — співи якісь розітнулись...

Вітаю тебе, моя рідна країно!
Най сонце тебе як ті вікна зогріє,
Хай знову новими як ранок піснями
Заллеть ся та нива, що в далечі мріє!

Без пісні ми вільно не можемо жити
Ми в пісню життя своє власне вкладаєм
І сходе зоря нам у ній золотая,
Якої ми вічно в життю дожидаєм...

VI.

Крізь темні хмари проглянуло яснее сонце...
Простори степів далечезні воно освітило
І думи про волю, широкою, любую волю
У мент пробудило;

Пісні полилися; горячі, весняні співи,
І здержати їх не здолали-б ніякі кайдани, —
Кришталною хвилею щастя вони затопили
І села, й майдани;

Безмірним блаженством сповняли гаї і до-
[лини,
Безмежною радістю волі — всі нетри гли-
[бокi,
І темна глибiнь зворухнулася Чорного моря
І тополі високі...

В ту райську годину свободу кохану всла-
[вляло
І небо прекрасне, як сон, у своїй високості,
І хмуріі люди, сини безупинної праці
І квіти у млості...

А вітер, гуляючи в полі та в пишній діброві
Шумів, і шумів, і шумів про нові сподівання,
Шумів і радів, що збудилася воля, і славив
її панування!...

У в а г а : Коли-ж це зашуміла у нас на деякий час воля? А от коли і як це сталося... Законом 1876. року в Росії заборонено друкувати українською мовою часописі, наукові книжки, повісти з панського життя. Аж от доперва року 1905-го (через 29 літ після цього) в російській державі счинилася колотнеча проти державного устрою. Державні правителі були змушені дати деякі права підданцям, бо становиско держави захиталося. До цього ще причинилась і невдатна японська війна. Тоді-то вперше знищено закон 1876. року й впали міцні заборони, наложені на українські наукові книжки та часописі. Тоді вперше на російській Україні побачили ми газету „Хлібороб“, Шемета. Ось як про цю подію писала мені одна селянка-хліборобка, учениця Грінченка з Катеринославщини, що вперше побачила рідну часопись під назвиском „Рідний Край“ (року 1906-го, 2. лютого) „Я не-

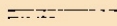
дужа лежала ; коли одного дня приносе із нашої школи моя дівчина газету „Рідний Край“. І щоб-же ви думали, як я зраділа їй! — аж затрусилася, та й читаю заголовки і цілую її, і плачу... Та вже далі й не сказати, чому серце раділо! Чи тому, що ніколи не бачила газету на рідній мові, чи тому, що людність на це подобішала (бо все-ж воно перешкоджувало на цю мову печатать.)“...

Оттак радісно вітали ми зміну часів і нові права. Тоді й виникла ця пісня про те, як вітер за свободу шумів і ще пісня „Не спи сину“.

VII.

До дітей мого краю.

Не спи сину! — Час не спати :
Перед ранком ясним, гарним,
Ще темніють ночі шати
Перед світлом яснобарвним ;
Ще подужати жадають
Усе добре, усе чисте,
Тільки того й дожидають,
Щоб убити все барвисте.

Не спи, донечко кохана —
Ночи темної не буде,
Близько хвиля та бажана,
Як світ ясний матір збуде!
І крізь хатнії віконця
Рознесеть ся, залунає
По занедбаному краю
Після волі, пісня сонця!

VIII.

Не плач...

Не плач, не плач, о руська мати,
На смерть ведуть синів твоїх,
Але не вбога ти, — богата, —
Ти скарби маєш в душах їх!
 О, не заламуй з горя руки
 Їм буде легко й вільно там,
 Вони вінці придбали муки,
 Вони не зрадили братам!...

Увага: За хвилиним щастем і повстанням 1905. року в Росії, почалися урядові кари й беззаконні злочинства та знущання над тими, хто боровся за волю. Людей, непричетних навіть до повстання, схоплено, стреляно й вішано. Так розстріляно, наприклад, цілком випадково, на станції Голутвіно, Українця-адвоката, д. Тарарикіна; виконувалось це під командою знаного полковника Рімана. В той час, в ту добу, із приводу страт виник цей вірш.

IX.

„Співайте пісню голосніш!“

Співайте пісню голосніш,
Будіть думки про волю!
Тоді ми встанемо міцніш
За кращу братню долю.

Кричіть про Сонце золоте,
Що зійде над братами!
І ми певнійше за Святе
Поляжем головами.

Присніть годину навісну: —
Морози серце нудять.
Надії будять в нас весну,
Події — помсту збудять!...

Х.

Пам'яті Павла Грабовського.

Він гинув у нетрях Сібіру,
Де сосни хитались над ним,
І край йому рідний там снівся,
Сповитий туманом густим...

За край свій в далеку країну
Полинув в утомі борець,
А нарід його між людьми
Конав, немов темний сліпець...

І сльози засланця котились
З потомлених горем очей
І в день серед білого снігу,
І в темні зимних ночей...

І пісня його продзвеніла
Нам звідти журлива, як гай,
У стумі і нетрях Сібіру
Про любий, покинутий край:

„Зелений гай, пахуче поле
„В тюрмі приснилися міні, —
„І луг широкий, наче море,
„І тихий сум по кружені.
„Садок приснився коло хати,
„Весела, літняя пора ;
„А в хаті... там збудилась мати
„І збудьгувалася сестра.
„Поблідло личко, згасли очі,
„Надія вмерла, стап зігнувсь...
„І я заплакав о-півночі
„І гірко плачучи, проснувсь.“

Павло Грабовський родився 1864. року в Харківщині, в охтирському повіті. Був засланий російським урядом на Сибір в Балаганськ, Іркутської губернії, потім там-же переведено його в Вілюй, далі в Якуцьк і нарешті в Тобольск. На Сибірі він і вмер, року 1902-го. Після нього зостався хлопчик-син, котрого кличуть Борисом. Багатьом відома його збірка віршів під назвою „Кобза“.

XI.

Дума засланця.

...Шумлять ялини...
З їх вічним шумом
Не змога спати
Журливим думам...
Там край десь рідний
В степах нудьгує,
А тьма іудів
Усім торгує :

Торгує словом,
Торгує духом
І суд вчиняє
Над вільним рухом ;
Гілки зелені
Зіма зірвала,
Квітки хороші
В сніги заслала...
І тільки згадка
Живе по літі...
А що-ж зосталось
По гарнім цвіті ?
Ви де поділись,
Кохані друзі ?
Хоч згук подайте
У темнім лузі !...
Стоять ялини, —
Шумлять по цвіті,
„Він вмер!“ співають...
— Ні, — жив !! — На світі !!
Ще чути стукіт
Свобідний серця,
В борцях за волю
Ще досить герця !
Не спинить вітер
Зімовий руха,
Не вгасить світла,
Не вгасить духа !...
...Шумлять ялини,
І в співі шума
Літа на волі
Свобідна дума...

XII.

Відповідь засланцям.

(Каторжанам на Іркутщині, в Сибірі).

Із „Кримських пісень“

Я несу Вам волю, волю, —
Волю дикого простору
З понад моря, де йде вітер,
Де вкривають хмари гору ;
 Де дрімають вічні скелі,
 Хвилі ходять як отари,
 Де з-за моря випливають
 Білі хмари як примари...

Я несу Вам добру мрію,
Що по вік не згасне Сонце,
Вас не змиють люті хвилі,
І це — правда, і не сон це !
 Бо ви — діти світла й волі,
 Ви — частина тих просторів,
 І з тюрми й міцних кайданів
 Чути співи ваших хорів : —

В серці — воля ваша „дика“ !
В думці — обшир ваш безмежний !
В слові — ваша міць велика,
В пісні — дух ваш незалежний !
 Ви — степів і мрій коханці,
 Крила маєте як в чайки,
 Льот орлячий, спів — голосний,
 Слово гостре, без утайки...

Ви усі — брати Українці,
Діти вбогого народу
І воюєте без зброї
І в годину, і в негоду!
Я несу вам пісню волі
Щоб полекшити страждання,
Я несу вам рокіт хвилі
Й вітру буйного літанне!

Я несу вам вільні співи,
Вільний гомін, подих моря,
І поклін мій з України,
Де вже сходить долі зоря!...

(Крим, 1913).

Увага: В селі Александровское, Іркутської губернії на Сибірі, в Александровській „сильно-каторжній тюрмі“, є з десяток або й більше наших людей. Всі вони — Українці, що в листах до знайомих скаржуться на відсутність українських книжок, та що немає в них рідних часописей до читання. Де-котрі з них поросійшились і бажають аж у тюрмі розпочати навчання в рідній мові (своє власне і своїх товаришів.) Часом пишуть по — московськи: „мы — Українцы по духу, а по языку — кацапня!“ Сповідують, що в них взято на перегляд всі книжки, що мались, і що ні з чого вчитись українській мові. Прохають вони їх не забувати. А де-хто з них, уже свідомий, та кохаючий рідний край, пише, що сумує за Україною. Так само листують земляки, заслані й на Вологодщину (північ Росії). Ось що пише один із земляків з Сібіру (лист від 20. VIII. 1909. року):

„Буду прохати Вас, незнайома Українко, може часом згадаєте про нас, або стринете яку прихильну

душу, котра не відцурається нас та подарує нам кілька книжок рідної мови, бо в нашій бібліотеці є всякі книжки, навіть демократичні, української-ж мови досі не було... Книжки рідної мови, добуті Вашою ласкою, повіяли на нас вітром України.

М. С—кий.“

XIII.

Крик чайки.

Я не боюся ні грому, ні хмари —
Змалку я звикла до гнівних пісень :
Серця мого не злякають примари, —
В темряві бурі не згубиться день...

Я — провозвістниця гніву безодні,
Білая чайка над морем сумним,
Думка, що збуджує сили народні,
Гасло, що промінем сяє ясним !

Море розбурхане плеще і виє,
Кидає піною, рве береги,
Буря і блискавка спалить і змиє
Все, що піднятись не мало снаги...
Гей-же, до мене, чайки, прилучайтесь ;
Лучче не жити, а згинуть в бою !
Хутко зі мною над морем єднайтесь,
Міцно борітесь за долю свою !

XIV.

Хмари-думи...

В 1906. році був у числі 68-ому „Ради“ (в Київі) надрукований лист засланців з Вологодщини. За те, що не хотіли ті люди миритися з поневоленням нашої мови, наших прав, нас самих, довелось їм скуштувати самотнього життя на далекій півночі європейської Росії. Вони пишуть у тому листі, що хочуть видавати книжку нашою мовою і пояснюють, через що саме це — потрібно для них. Ось щирі слова того листа „Видання сього збірника (книжки) має задля нас, одірваних від рідного краю, закинутих на далеку чужину, велику вагу; він задовольнить нашу потребу духовного з'язку з Україною і полегчить дуже тяжке наше матер'яльне становище“

Коли мені довелось прочитати сього листа, сумні картини виникли в моїй уяві. Ці далекі од світу й людей засланці — здались мені самотніми сумними ялинами, забутими в снігу Богом і людьми. Буденне життя наше йде в рідній країні своєю чергою, люди працюють, письменники й поети поринають у високі заміри і мрії, а засланці гинуть, сумуючи за рідним своїм краєм... Клопіт або наміри людські минають, мов хмари, а ті, що блукають в снігах, — мучать ся, всіма забуті і стогнуть під вагою журби.....

Хмари — думи ходять над горами
І співають в лісі, плачучи, ялини,
Що їх холод кута гірськими снігами,
Хмари — думи ходять над горами...

Думи тихі, сповненії співів
Неземних, високих, змінюють тумани

І пливуть далеко повнії замірів,
Думи гірські, сповненії співів !

Хмари сизі, владарі гармоній*),
Від людей далекі, золотом отканні,
Чом не чуть вам горя в співови симфонії**) ?
Хмарам сизим, сповненим гармонії ?

* * *

Там — он... сосни, тихо плачуть, гинуть,
І замерзлу землю сніг довічний криє,
А байдужі хмари десь у далеч линуть.
Хмари, гляньте ! — там ялини гинуть !

XV.

На смерть Миколи Лисенка.

Умер боян, — замовкли ліри згуки,
Кінець тепер стражданням за свій край,
Умер боян, що бачив його муки
І увійшов у тихий божий рай...

Гармоній сліз він повен був до смерти,
Але чекав, що счервоніє Схід,

*) Гармонією зветь ся влучне з'єднання гарних згуків,
або колірів.

**) Сімфонією зветься дуже складний музичний твір,
в котрому здебільшого чути боротьбу ріжних почувань
людських, або сил природи. Наприклад: шум лісу та бурі
теж можна передати сімфонією.

І ось тепер прийшлося йому умерти,
Не вздрівши день, надій згубивши слід.

Умер боян, — але живуть ще пісні
І згуки їх все збуджують людей,
Умер боян, а думи буревістні
Не вмруть у нас, не зникнуть із очей.

Микола Лисенко був славетний музика, що занотовував (себ-то заводив) у книжечку наші журливі й тихі народні пісні. Він щиро й сердечно кохав свій рідний край і присвятив йому багато пісень музичних, зложених на слова найкращих поетів (письменників). Смерть прийшла за ним саме тоді, як було покликано його до суду карного за справу „Українського клубу“ у Києві. В цьому товаристві київському знайшли часопись (газету), що не вподобалась поліції; Лисенко — оден з найближчих діяльних представників цього товариства, був на передодню своєї смерти дуже огірчений цією подією. Вмер він дуже несподівано (1912. р.).

XVI.

Памяти Тараса Шевченка.

Співець Великий, син народа,
Він і в неволі не мовчав,
А вколо лютилась негода,
І ворон сторожем літав...
„Умреш“ — він кракав, — і з тобою
Умре Україна Твоя!

І нишком, пізньою добою,
Сховає вас чужа земля.“

— „Ні, не умре!“ — сказала Слава,
Я розкажу його братам,
Що ніч сувора і лукава
Його убить хотіла там.
Він буде жить і вічно, жити,
І в світлі сонця, і у тьмі,
І будуть славить і хвалити
Його раби, колись німі!“

Т а р а с Ш е в ч е н к о, що силою свого слова зробився местником за свій край, що тим словом своїм і піснею карав ворогів нашого краю, з'убоженого й німого, був з роду кріпаків-селян. Він писав вірші про те, як поневолено нас і окриджено, й за те пішов у москалі в заслани. Ото ті люди лукаві (вороги наші), гнівні та сумовиті, як лихий ворон або темна ніч, і намагались його залякати та знищити. В Росії й доси не вільно читати та держати в себе більшої частини його віршів. Такі як „Сон“, повний „Заповіт“ і інші на російській Україні заборонено мати в себе... Шевченка так перемучено спочатку кріпацтвом, далі салдацькою та засланнями, що він не прожив і 50 літ. Як він умер, йому було тільки 47 літ (1814 -- 1861). Про таких людей, як Шевченко, Грабовський, Настя Грінченко й подібні до них (духово) можна сказати, що це були — мученики за рідний край. Про такі страждання славетна небіжка Леся Українка (про котру ми згадували вже в цій книжці), мовила в глибокій задумі

Завжди терновий вінець
Буде кращий, ніж пишна корона,

Завжди величнійша путь
На Голгофу, ніж хід тріумфальний *).
Так одвіку було
Й так воно буде до віку,
Поки жити муть люди,
І поки рости муть терни.
...Путь на Голгофу велична тоді,
Коли тямить людина,
На що і куди вона йде...

Ці слова — чи не найкраща річ у Лесі Україн-
їнки, слова про честь і шану людську...

XVII.

Року 1913-го гучно святковано в Галичині ювілей суспільного діяча і письменника Івана Франка. Син колишнього кріпака з Дрогобицького повіту, він широ починає працювати для рідного краю. Його не раз арештують, він терпить від нестатків і злиднів, але все з'являється великим учителем молодіжи на полі любови до свого народу. Вищими школами дано йому вчену степінь доктора. Зроблено його почесним членом харківського університету (у російській Україні), про нього розказувано й читано людям, і не тільки в нашій країні, але й по чужих краях. Нині він хворий і живе у Львові.

Івану Франкові.

Всі муки коханого краю,
Всі сльози народу свого,

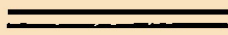
*) Тріумфальним ходом зветься похід радісний, переможницький.

Складав ти в зболілому серці
Й ридало воно !...

І степу безкрайого пісня
І море народніх страждань
Мов темная нічка лягали
На білу ю скрань !...

І Ти, як Мойсїй, все журився,
Що нарід не вчує Тебе,
Що більш не вратує Україна
І волі й себе...

Учителю ! Воля ще верне !
З Тобою — ми всі : не ридай...
...Народе український ! народе !
Франка почитай !...

XVIII.

Гей, на бій !

Гей, на бій ! За нами встануть
Всі зневолені люди...
Забезпечен час свободи,
Бо таких багато буде !...

Ой на те ви не вважайте,
Що пролються ріки крові
— Крізь горнило сліз горячих
Ми простуєм до любови,

До братерства, до єднання
Проти тьми й неволі злої, —
В сяйво волі золотої
Без рабів, без панування!

ХІХ.

Українським товариствам.

Ясний сокіл серед степу
На простори поглядає
І у гору дужі крила
Гордо й весело здіймає: —
„Гей ви, браття — соколята,
„Прилетіть до мене, милі, —
„Ми полинемо на волю,
„Де народні грають хвилі.
„Ми з народнім любим морем
„Поєднаємося в полі,
„Темні тюрми розруйнуєм
„І рабам здобудем волі!“

XX.

Кобзарі.

Забуті, обдерті, в старенькій свитині
Сумними стенами ідуть кобзарі...
Незрячі, — вони про свободу співають
І сонце вітають на ранній зорі...

Під хатнім віконцем, в садочках вишневих,
І в панства лихого, на панськiм дворі,
І в дощ, і зімою, заметені снігом,
Розшукують правду і волю старі...

Шукають сліпії і начеб-то бачуть ;
А зрячі сумління на нівець звели : —
Знущають ся з пісні, їх кобзи розбили,
Їх думу і слово в полон узяли...

Так чом же злих помста людська не
[спалить ?
Чом з неба не вбє їх караючий грім ?
Чом сонце велике й рожеве свободи
Зненацька не встане над краєм моїм ? !...

XXI.

Ой піду я на шляхи широкі.

З буйним вітром в полі побратаюсь,
Гей, хто любить волю, озовися
Вкупі з тим я рабства відцураюсь !...
Я не міг байдужим зоставатись,

Як людей гнобили інші люди,
Я не можу співом озиватись,
Доки нас гнобить неволя буде.

Он в покорі сплять лани мовчазні,
Нарід весь мовчить, немов заклятий...
Ой ви гляньте, гляньте всі на нього —
На хресті стражда він розіпятий
На хресті з ним рідне його слово,
В путах думка вільная конає,
А про те, відкіль він і хто Мати,
Мов безтямний він забув, не знає.

Ой піду я на степи безкраї,
Де велике сонце вільно сходить,
Вільний птах під хмарами співає,
Вільна дума по травиці бродить...

Я козацтва силу позбираю,
Я розвію в полі хвилю суму,
Пісню в олї всім я заспіваю,
Розбуджу в серцях народну думу!...

XXII.

До В. Б.

Вас повести в мій рай, рай моєї душі,
Увілляти у серце вам віру,
Вам, що прагнули бачить щасливим свій
[край,
І зустріли недолю й зневіру;
Вас, пів-мертві, нещасні, самотні й смутні,

Що хотіли узрїть в промінистім огні
Наше слово палке незалежним,
Вас повести до щастя — ось мрія моя,
Що змагається з горем безмежним!...
Море темряви вколо лютує й гуде,
Буйний вітер літає свавільно...
Хто запевнить мене, що нас смерть усіх
[жде?
Я не вірю й не вірити — вільно!...
Я прозріла давно!... І для нас, бачу я,
Ще за хмарами сонце не згасло,
Вже зібралось до купи народня сімя,
Залунало відродження гасло!...
Що для сміливих духом змаганне і мла?
Що всі блескавки темного неба?
Що до гніву нам хвиль, коли думка пала!?
Що до ночі, як сонця нам треба!?...

XXIII.

Мені байдуже.

Мені байдуже, як мене
Пектимуть в серці страшні муки —
Я все-ж добуду в лірі згуки
І пісню всім віддам мою!...

Мені байдуже, як мене
За співи будуть распинати:
Не кину, браття, я співати
І пісню всім віддам мою!...

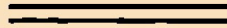
Але ж і я — співець народу —
І бійтесь нищити мене :
Людська помста не засне,
Як пісню ви мою вбете !

24. IX. 1913 р.

Вона, занедбана й забута,
Ще тліє іскрами надії
Моя країна лихом скута
В ночі безпросвітній, глухій...
Чи зацвіте ще красна доля
Для вбогих, темних, бідних хат ?
Чи на стернях пустинних поля
Заграє світло денних шат ?
Чи задзвенять нескуті пісні ?
Чи рознесеться волі спів ?
Чи засія рожеве сонце
В заклятій мовчанці степів !
Нехай як буде, так і буде !...
Але як хто забув свій край,
Як хто за темність люд свій гудить
Або збайдужів вже у край —
Нехай прокльони того знищать,
Хай піде той в неволю сам,
Віддасть дітей своїх гіенам
І серце власне кине псам !...
Свою ж покинуту, забуту,
Сповиту мороком густим
Країну рідну хай не кличе
Найменнем М а т е р і святим !...

З М І С Т.

	Стор.
1. Мені здається (Грінченкови)	3
2. Памяти Насті Грінченко	5
3. До М. Павлика	6
4. На смерть Л. Українки	7
5. На Катеринославщині	9
6. Кризь темні хмари	9
7. До дітей мого краю	11
8. Не плач	12
9. Співайте пісню голоснійш	12
10. Памяти Павла Грабовського	13
11. Дума засланця	14
12. Відповідь засланцям	16
13. Крик чайки	18
14. Хмари-думи	19
15. На смерть М. Лисенка	20
16. Памяти Т. Шевченка	21
17. Івану Франкові	23
18. Гей, на бій!	24
19. Укр. товариствам	25
20. Кобзарі	26
21. Ой піду я...	26
22. До В. Б.	27
23. Мені байдуже	28
24. Вона занедбана	29

Видавництво
„Всеукраїнська Бібліотека“.

- Ч. 1. Що мусить знати кождий Українець? (Всеукраїнський катехизм, ч. І.) ц. 20 с.
- Ч. 2. Народні заповіди — сконф.
- Ч. 3. Богданко: Козак Войнаровський на Сибірі — іст. оповіданє з ілюстр. ц. 20 с.
- Ч. 4. Петро Шекерик: На дні озера, гуцльське оповіданє про Татарів, з ілюстр. ц. 20 с.
- Ч. 5. Під прапором свободи — збірник патріотичних деклямацій, ц. 60 с.
- Ч. 6. Опис рідного краю (Географія України, часть І.) з ілюстрациями і мапою, ц. 40 с.
- Ч. 7. Христя Алчевська: Моєму краю ц. 30 с.

ІІ. серія: (Переписні листки):

- Ч. 1. Мапа України (ІІІ. наклад) ц. 10 с.
- Ч. 2. Гуцульщина ц. 8 с.
- Ч. 3. Гагілки у горах (ІІ. наклад) ц. 8 с.
- Ч. 4. Великдень у горах (ІІ. наклад) ц. 8 с.
- Ч. 5. Писанки і гуцульське гончарство, (ІІ. накдад) ц. 8 с.
- Ч. 6. Ваза в гуцульськім стилю і писанки ц. 8 с.
- Ч. 7. М. Драгоманів, (ІІ. наклад) ц. 8 с.
- Ч. 8. Хр. Алчевська — ц. 8 с.
- Ч. 9. Водопад Манявки (ІІ. наклад) ц. 8 с.

Продає книгарня Н. Т. ім. Шевченка
у Львові.

PKA 633202